

Prof. Dr. Muharrem ERGİN
(1923 - 1995)

PROF. DR. MUHARREM ERGİN

(1923-1995)

Osman Fikri SERTKAYA

Muharrem Ergin, Haydar Ergin ile Naime (nüfus kaydında Hanım) Ergin'in oğlu olarak 1339/1923'te Ahıska vilâyetinin Ahılkelek kazasına bağlı Gögye köyünde doğdu. 1920'li yıllarda Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliđi'nin sınırları içerisinde kalan bu bölgede yaşayan Türkler kendilerine T e r e - k e m e veya K a r a p a p a k adını vermişlerdir. Ancak Türkiye'de "Mesket Türkleri" adı ile tanınmaktadırlar.

Timür devrinde Semerkand'dan göçen bu Türkler iki yüzyıl kadar İran'da *Sulu düz > Suldüz* bölgesinde yaşamışlar sonra Ahıska vilâyetine gelmişlerdir. İşte Muharrem Ergin bu Terekeme Türklerinin beylerini teşkil eden *Kemaloğulları* adlı bir âileye mensuptur. Osmanlı idaresi bu beyler âilesine fermanla beylik de vermiştir.

Terekeme Türkleri 19. yüzyılın sonlarında kendilerini Türk-Ermeni mücadelesinin içerisinde buldular. Birinci Dünya Savaşı esnasında bu Türk-Ermeni mücadelesi en had safhaya ulaştı ve savaştan sonra sınırlar belirlendiğinde sınırın Sovyet tarafında kalan Terekemeler artık bu topraklarda kalmanın güvenilir ve doğru olmadığını görerek Türkiye'ye göç etmeye karar verdiler.

Daha önceleri kışın Türkiye'de Kars civarında, yazın Ahıska vilâyetinde yaşayan ve hayvancılıkla geçinen Kemaloğulları, küçük Muharrem'in doğumundan üç yıl sonra Türkiye'ye temelli göçü gerçekleştirmişlerdir. Devlet bu beyler ve reayasına Türkiye'de yerleşim bölgesi olarak Muş vilâyetinin Bulanık kazasını seçmiştir. Muharrem Ergin'in sülâlesinin Gögye'den Bulanık'a göçleri bir buçuk yıl kadar sürmüş ve 1926 yılında tamamlanmıştır. Göç eden dört kabile mensubudur. Altı kabilenin mensupları ise orada kalmıştır.

Muharrem Ergin'in âile arasındaki adı Behram'dır. Yaşlılar onun kendi aralarında Behram diye çağırırlar. Ancak nüfus kaydında adı Muharrem Ergin'dir.

Ergin âilesi 11 çocuklu kalabalık bir âiledir. Babası Haydar'ın ilk eşi Zöhre'den İbrahim, Mahyıldız, Celil, Kamil ve Enver adlı beş çocuğu olmuştur. İbrahim ve kız kardeşi Mahyıldız âilenin Gürcistan'da kalan tarafında yaşadılar. İbrahim Veteriner Profesör oldu. İbrahim ağabeyi ve Mahyıldız ablası vefat etmişlerdir.

Annesi Naime'nin ilk eşi Ali'den Bahri ve Mihriban adlı iki çocuğu vardı. Sonra babası Haydar ile annesi Naime evlendiler ve bu evlilikten de Bahri, Yıldız, Muharrem ve Fahrettin doğdu.

Muharrem Ergin ilk tahsilini Bulanık İlk Okulu'nda yapmıştır. İlk okulu bitirince en yakın yer olan Muş vilâyeti merkezinde orta okul açılmış, böylece Muharrem Ergin orta tahsiline devam etmek fırsatını bulmuştur. Orta okul sıralarında bu sefer lise ihtiyacı hasıl olmuş, Muharrem Ergin bu ihtiyacını da devlet parasız yatılı sınavına girerek karşılamıştır. Sınavı kazanan Muharrem Ergin kendisini Balıkesir Lisesi'nde bulmuştur.

İlk ve orta okulda çok parlak bir öğrencilik hayatı olan Muharrem Ergin Balıkesir Lisesi'nde de kendisini göstermiş ve o zamanlar Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bütün Türkiye ölçüsünde hazırlanan İftihar Listesi kitabına girmiştir.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümüne kaydolun Ergin, Reşid Rahmeti Arat, Ahmet Caferoğlu, İsmail Hikmet Ertaylan, Ali Nihat Tarlan, Ahmet Hamdi Tanpınar, Mecdut Mansuroğlu, Janos Eckmann, Ahmet Ateş, Abdülkadir Karahan, Mehmet Kaplan gibi hocaların öğretiminde başarılı bir yüksek tahsil hayatı sürdürerek Ergin 1946-1947 ders yılında mezun oldu. Bir yıl kadar Boğaziçi Lisesi'nde Türkçe öğretmenliği yaptı. 1950 yılında açılan asistanlık sınavını kazanarak Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne asistan oldu.

Muharrem Ergin Türk Dili Kürsüsü'nde Ord. Prof. Dr. Reşid Rahmeti Arat'ın asistanı olarak o sıralarda Vatikan Kütüphânesinde ikinci yazması bulunan Dede Korkut Destanları'nın karşılaştırmalı metni üzerinde doktora çalışmasına başladı. Doktora tezini 1954 yılında tamamladı. İki yıllık askerlik görevinden sonra da doçentlik çalışması olarak Dede Korkut Destanlarının hazırlanmış olduğu karşılaştırmalı metninin gramerini ve sözlüğünü hazırladı ve bu çalışması ile 1962 yılında doçent ünvanını aldı.

1964 yılının sonlarında Ord. Prof. Dr. Reşid Rahmeti Arat vefat edince Doçent Dr. Muharrem Ergin Eski Türk Dili Kürsüsü'nün başkanı oldu ve bu görevi yaş haddinden emekli olduğu Temmuz 1990'a kadar devam etti.

1964 yılında Özden Ergin ile evlendi. 1965 yılında Ergin çiftinin tek çocukları olan Çağrı dünyaya geldi.

Muharrem Ergin 1971 yılında profesörlüğe yükseltildi. Profesörlüğe yükseltilirken biri *Orhun Âbideleri* diğeri *Âzeri Türkçesi* adlı iki profesörlük takdim tezi sundu.

1986 yılından Temmuz 1990'a kadar Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nün başkanlığını da yürüten Ergin başarılı ve parlak bir akademik hayat geçirmiştir. Türkiye Millî Kültür Vakfı'nın, Boğaziçi Yayınevi'nin, Aydınlar Ocağı'nın ve Milletler Arası Türkoloji Kongresi'nin üstün hizmet ve şeref armağanları ile taltif edilmiştir.

Prof. Dr. Muharrem Ergin Türkçeyi çok iyi konuşan bir hatiptir. Vurgulaması, tonlaması ve telaffuzu çok iyidir. Muharrem Ergin eser vermiş olan bir hocadır. Eserleri Türk dilinin ve kültürünün çeşitli sahalarına aittir. Başta meslekî eserleri gelir.

Meslekî eserlerinin en önde geleni *Türk Dil Bilgisi* adlı kitabıdır. İlk baskısı 1958 yılında Edebiyat Fakültesi Yayınları arasında yapılan bu eserin genişletilmiş ikinci baskısı 1962 yılında yapıldı. Bu ikinci baskıdan yapılan üçüncü baskı ise doğu bloku hocalarının ihtiyaçları için Bulgaristan'da Sofya'da 1967'de "Narodna Prosveta" olarak yayımlanan baskıdır. Yine genişletilen eserin 1972 yılında dördüncü baskısı yapılmıştır. Türk Dil Bilgisi üniversitelerde yazılan ve okutulan ilk Türk dilbilgisidir. Bu güne kadar Türkiye üniversitelerinin tümünde okutulan temel kitap olarak 1990 yılına kadar 20'nin üzerinde yayımlanmıştır. Ergin'in bu eseri çeşitli ölçü ve hacimlerde Eğitim Enstitüleri, Yüksek Okullar ve Temel Bilimler Fakülteleri için yine *Türk Dil Bilgisi* başlığı ile, Lise I ve II için *Türk Dili* başlığı ile, Yaygın Yüksek Öğretim'in kuruluşundan sonra Türkiye Üniversiteleri'nin her bölümünün öğrencilerinin okumaları için *Üniversiteler İçin Türk Dili* başlığı ile, yayımlanmıştır. Bu sonuncusunun 8. baskısı yapılmıştır.

Ergin'in ikinci meslekî eseri *Osmanlıca Dersleri* adlı ders kitabıdır. Eski yazının ve Osmanlıcanın üniversitelerde kapısını açan ve mükemmel bir antoloji de olan Osmanlıca Dersleri, ilk baskısı 1958 yılında olan ve bu güne kadar 8 baskısı yapılan orijinal bir eserdir.

Muharrem Ergin'in ilmî araştırmaları ise Türk dilinin çeşitli saha ve devrelerini inceleyen eserler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Eski Türkçe sahasında hazırladığı eseri *Orhun Âbideleri* adını taşır. 1970'te 1000 Temel Eser serisinde ilk baskısı yapılan bu kitapta Köl Tigin, Bilge Kagan ve Tonyukuk yazıtlarının metinleri, tercümeleri, sözlüğü ve tıpkı-basımları yer almaktadır. 27 yıldan beri üniversitelerde ders kitabı olarak da okutulan bu eserin 20 baskısı yapılmıştır.

Çağatay Türkçesi sahasında hazırladığı eseri Ebülгази Bahadır Han'ın *Şecere-i Terâkime* adlı eseridir. Bu eser Tercüman 1001 Temel Eser serisinin 33. kitabı olarak 1974 yılında *Türklerin Soy Kütüğü* başlığı ile yayımlanmıştır.

Azeri Türkçesi sahasındaki ilk eseri Şehriyâr'ın *Haydar Baba'ya Selâm I-II* adlı iki şiirinin esas alınarak Şehriyâr'a yapılan nazireler ile birlikte Şehriyâr'ın şiirlerinin dil özelliklerinin gösterildiği *Âzeri Türkçesi* adlı kitabıdır. İlk (1971) ve ikinci (1981) baskısı İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yayınları arasında yapılan bu eserin üçüncü baskısı 1986'da Ebru Yayınevi tarafından yapılmıştır. Bu sahada hazırladığı diğer eseri İstanbul Edebiyat Fakültesi yayınları arasında yayımlanan *Kadı Burhuneddin Divanı'nın* transkripsiyonlu metnidir.

Türkiye Türkçesi sahasında hazırladığı eseri *Dede Korkut Kitabı*'dır. Ergin Dede Korkut destanlarının karşılaştırmalı metni ile indeksini doktora tezi olarak, gramerini ise doçentlik tezi olarak hazırlamış ve bu eserlerin ilk baskılarını Türk Dil Kurumu Yayınları arasında 1958 ve 1963 yıllarında yayımlanmıştır.

Muharrem Ergin hocasının dışında bir düşünür, bir fikir adamıdır. *Türkiyenin Bugünkü Meseleleri* adlı dört baskısı yapılan eseri Ziya Gökalp'ten sonra bu sahada yazılmış en muhtevalı eserdir.

Ergin'in diğer fikir eserleri arasında *Sovyet Emperyalizmi, Balkanlar ve Türkiye* (İstanbul 1974) ve *Türkiye'yi Bu Güne Getiren Tarihî Seyir* (Ankara, 1986) adlı eserlerini zikredebiliriz.

Onun gözlerden uzak kalan bir büyük eseri de 1945 ile 1988 yılları arasında yazdığı 200'den fazla ilmi ve siyasi makaledir. Çeşitli dergiler ile Orta Doğu gazetesindeki yorumları *Milliyetçiler Korkmayınız, Birleşiniz* (Ankara 1976) adı ile yayımlanmıştır.

Ergin'in ilmi yorumları genellikle üniversite dergileri dışında Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü'nün aylık organı olan *Türk Kültürü* dergisinde görülmür. İlim politikasını genellikle Aydınlar Ocağı'ndaki çalışmalarında yapmış, siyasi yorumlarını ise *Orta Doğu* gazetesinde yayımlamıştır.

45 yılı aşan ilim hayatında bir çok üniversite hocası yetiştiren Ergin'in büyük bir hizmeti de Türkiye liselerindeki dil ve edebiyat öğretmenleridir. Bu gruba onun yazı, konferans, panel, seminer, sempozyum, kollokyum ve kong-

relerdeki görüşlerinden faydalanan, başka bir söyleyişle Muharrem Ergin pınarından doyasıya, kana kana bilgi içen her yaştaki bir milliyetçiler ordusunu da ilâve etmek gerekiyor.

Ergin Türk milliyetçisi, Türk kültürçüsüdür. Türklüğü daima bölünmez bir bütün olarak görmüştür. *Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü*'nün kuruluşunda ve gelişmesinde büyük emeği geçmiştir. Ergin teşkilatçıdır, yönlendiricidir, idarecidir, liderdir. Bulunduğu grupta derhal farkedilen bir şahsiyete, müthiş bir iknâ kabiliyetine sahiptir. Demirel hükümetine 1000 Temel Eser serisini kabul ettiren kişilerin başında gelir. Zaten 1000 Temel Eser serisi Ergin'in Dede Korkut hikayelerinin Türkiye Türkçesi tercümesi cildi ile başlamıştır.

Yine onun Türk Müsikisi Devlet Konservatuvarı'nın kuruluşunda devrin siyasi ekibine yaptığı olumlu telkinler ile bu müstesnâ müessesese Türk milletine kazandırılmıştır.

Ergin Milletler Arası ve Millî kongreleri, kollokyumları ile Türkoloji ilminin bir ilim disiplini olarak Türkiye'de ve dünyada tanınmasında çok gayret göstermiş, bu müesseseler onun Genel Sekreterliği zamanında kökleşmiş ve gelenekleşmiştir.

Muharrem Ergin 6 Ocak 1995 Cuma günü öğleden sonra dört civarında evinde vefat etti. 9 Ocak 1995 Pazartesi günü saat 11.00'de İstanbul Üniversitesi Merkez Binası'nda akademik tören yapıldı ve Muharrem Ergin'in eller üzerinde Beyazıt Camii'ne taşınan cenazesi kılanan öğle namazından sonra Hasdal Mezarlığında toprağa verildi.

Benim aynı zamanda doktora babam ve nikâh şahidim olan merhum hocama yüce tanrıdan rahmet diliyorum. Mekânı cennet olsun. Bizler Osmanlar, Aşşeler, Sadıklar, Dicleler, Kemaller, Nuriler, Ahmetler, Bilgeler, Saimler, Dursunlar, Zeynepler, Abdurrahmanlar onun öğrencileri onu hiç unutmayacağız ve hatırasını her zaman yaşatacağız.

Muharrem ERGİN'den sonra*İLANLAR*

- 1 7 Ocak 1995 Cumartesi, Türkiye Gazetesi, s.8
Vefat ve Başsağlığı-Aydınlar Ocağı
- 2 8 Ocak 1995 Pazar, Türkiye Gazetesi.
Vefat-Edebiyat Fakültesi
- 3 8 Ocak 1995 Pazar, Milliyet Gazetesi, s.19
Vefat-Edebiyat Fakültesi
- 4 10 Ocak 1995, Salı, Milliyet Gazetesi, s.17
Başsağlığı-Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.

HABERLER

- 1 6 Ocak 1995, Cuma, TGRT, saat 22.00 haberlerinde ölüm duyurusu
- 2 7 Ocak 1995, Cumartesi, TGRT, saat 10.00 haberlerinde ölüm duyurusu tekrarı
- 3 7 Ocak 1995, Cumartesi, TRT 1, saat 20.00 haber bülteninde ölüm duyurusu
- 4 7 Ocak 1995, Cumartesi, Türkiye Gazetesi, s.1 ve 20. Tufan ÇORUMLU, "Prof.Dr. Muharrem Ergin vefat etti."
- 5 8 Ocak 1995, Pazar, Hürriyet Gazetesi, s.32 "Ünlü dilbilimci Prof. Ergin öldü"
- 6 9 Ocak 1995, Pazartesi, TRT 1, saat 18.00 deki haber bülteninde üniversite-
tedeki törenin haberi
- 7 10 Ocak 1995, Salı, Türkiye Gazetesi, Mustafa SEZER-Levent AKIN,
"Prof. Ergin toprağa verildi."
- 8 10 Ocak 1995, Salı, Zaman Gazetesi, "Muharrem Ergin toprağa verildi."
- 9 17 Ocak 1995, Salı, TRT 1, Güne Başlarken programı, sabah saat 07.45 te
Osman Sertkaya ile Muharrem Ergin hakkında röportaj

HAKKINDA YAZILANLAR

- 1 8 Ocak 1995, Pazar, Türkiye Gazetesi, s.7. “Yıkıldı cihanın bir yanı (Muharrem Ergin’in arkasından” Ayhan Songar’ın Sohbet sütununda.
- 2 8 Ocak 1995, Pazar, Türkiye Gazetesi
Ahmet Kabaklı’nın Gün Işığında köşesinde
- 3 13 Ocak 1995, Cuma, Türkiye Gazetesi, s.2 ve 11 “Âlimin Ölümü”
Prof.Dr. Nevzat Yalçıntaş’ın Selam sütununda.
- 4 13 Ocak 1995, Cuma, Türkiye Gazetesi, s.10 “Türk dilinden bir dal daha
koptu.” Prof. Dr. Abdülkadir Karahan’ın Gönül Penceresi köşesinde.
- 5 13 Ocak 1995, Cuma, Zaman Gazetesi, “Hocam Muharrem Ergin”, Metin
Eriş’in Kalem Ucu sütununda.
- 6 15 Ocak 1995, Pazar, Türkiye Gazetesi, s. ? “Türk milliyetçiliğinin büyük
fikir ve dava adamı Prof. Muharrem Ergin” Yılmaz Öztuna’nın Tarihten
Sohbetler sütununda
- 7 16-22 Ocak 1995, Gözlem Gazetesi, Metin Eriş, “Bir İlim Adamını Kay-
bettik”
- 8 26 Ocak 1995, Perşembe, Ortadoğu Gazetesi, s.2, Tuncer Gülensoy, “Ho-
cam Muharrem Ergin’in Ardından”
- 9 Şubat 1995, Türk Dili, Dil ve Edebiyat Dergisi, sayı: 518, “Yitirdikleri-
miz: Prof.Dr. Muharrem Ergin”
- 10 Şubat 1995, Edebiyat Gazetesi, sayı: 7, s.1 ve 3, “Prof. Dr. Muharrem
Ergin’i Kaybettik”
- 11 Şubat 1995, Türk Dünyası Tarih Dergisi 98 s. 11, “Prof.Dr. Muharrem
Ergin’in Ardından”
- 12 Şubat 1995, Türk Edebiyatı, yıl:23, sayı:256, s.35-37, Osman Sertkaya,
“Muharrem Ergin Bölümü:[Hocam Muharrem Ergin’in Ardından (1923-
1995)]”
- 13 Şubat 1995 Türk Edebiyatı, Yıl:23, sayı:256,s.38-39, Kemal Yavuz, “De-
de Korkut Ölür mü?”
- 14 Şubat 1995, Türk Edebiyatı, yıl:23, sayı:256, s.40, Şeyma Taşçıoğlu-
Güngör, “Güzel Türkçemiz Bir Mensubunu Daha Kaybetti”
- 15 Şubat 1995, Türk Edebiyatı, yıl:23,sayı256 s.41-42, Sultan Mahmud
Kaşgarlı, “Elveda Üstad”
- 16 Şubat 1995, Türk Edebiyatı, yıl:23, sayı:256, s.43, Vahap Kabahasanoğlu,
“Prof.Dr. Muharrem Ergin’i Kaybetmenin Üzüntüsü Bir Başka Oldu”
- 17 Şubat 1995, Türk Edebiyatı, yıl:23, sayı:256, s.44, Muharrem Yellice,

- “Açılmayan Mektub. Muharrem Ergin İçin...”
- 18 Şubat 1995, Türk Edebiyatı, yıl:23, sayı:256, s.45, Ayhan Gültaş, “Hocamız Ergin de Hakk’a Kavuştu”
 - 19 Şubat 1995, Türk Edebiyatı, yıl:23, sayı:256, s.45, Saadet Gültaş, “Türk Musikisine Yürekten Bağlı İdi”
 - 20 Şubat 1995, Türk Edebiyatı, yıl:23, sayı:256, s.46, Muhammed Yelten, “Farklı Yönleriyle Hocamız Prof.Dr. Muharrem Ergin”
 - 21 Mart 1995, Türk Kültürü, sayı:383, yıl:XXXIII, s.137 (9)-143 (15). Osman F. Sertkaya, “Hocam Prof.Dr.Muharrem Ergin’in Ardından”
 - 22 Bir Güzel İnsan, Prof.Dr. Muharrem Ergin’in Ardından...
Hazırlayan: Yakup Karaaliolu, İstanbul 1995, 54s.